

לא עוד עגונות

חיי אהבה לצרויה של בזיקתו ל"בדמי ימיה" של ש"י עגנון

שבעים וארבע שנים מפרידות בין חיי אהבה (1997) לצרויה של לבין הנובלה של ש"י עגנון "בדמי ימיה", שהופיעה לראשונה בוורשה בשנת 1923, בכרך "התקופה". הנובלה, שהירידה אל חקרה ריתקה לא מעט הוגי תרבות וסופרים ישראליים מעמידה במרכזה שתי דמויות נשיות, לאה-מינץ ובתה תרצה, אשר מוצגות בנובלה כקורבנות טרגיים של המוסכמות החברתיות הנוקשות שהיו למאפייניה של החברה היהודית הסגורה בגולה, המשמשת רקע בנובלה. העלילה של "בדמי ימיה" נעה סביב מה שניתן לכנותו "מרובע ארוטי", שעם הפרסונאז' שלו נמנות ארבע דמויות מרכזיות-אם, אב, בת ואהובה של האם מימי נעוריה. ב "חיי אהבה" טווה של עלילה דומה, שגם בה, מונע "מרובע האהבים" על-ידי מוטיבים ותפקידים סיפוריים דומים לאלו שהוצגו בנובלה של עגנון, הגם שהכוח שמניע את העלילה של חיי אהבה מתכתב עם הכוח שמניע גם את "בדמי ימיה" - צעירה, שמתאהבת באהוב אמה שהוא בן גילו של אביה. שתי היצירות מגלמות את המאבק הנשי למימוש עצמי, ואולם ב חיי אהבה הופך מאבק זה למסע הרואי לקראת עצמאותה של הגיבורה ולקריאה להעצמה נשית.

ב"בדמי ימיה" של עגנון תרצה-מינץ מורדת בסמכותו של אביה ובדוגמה השלילית של אמה, אשר לא צלחה בהתמודדות מול כפייה חברתית. ולמרות כי תרצה מצליחה במקום שבו אמה נכשלה, ניצחונה הרגעי של תרצה מגולם בנובלה כאשליה, ומחאתה בנושאת תוצאות טרגיות. יערה קורמן, גיבורת חיי אהבה, ובת דמותה של המחברת, מורדת גם היא בסמכות ההורית ובהתוויות החברתיות, אך בניגוד לקודמתה, תרצה-מינץ, מחאתה של יערה משתלמת, ומסייעת לה למצות את הפוטנציאל הגלום בה על-ידי פיתוח קריירה אקדמית.

ההרצאה תציעה ניתוח מעמיק של שתי היצירות, ומספר קריאות אינטרטקסטואליות ב חיי אהבה על רקעה של "בדמי ימיה". הקריאות תחשופנה את רבדי ההשפעה העמוקים שמתקיימים ב חיי אהבה, הן בתכני הרומן והן בצורתו. בנוסף, ההרצאה תבחן את התחבולה העיקרית שדרכה מצליחה המחברת המודרנית "להשתחרר" מהמופת המשפיע – הלוא היא הפרודיה הספרותית. המחקר נשען על מחקריהם של הפורמליסטים, בעיקר על זה של בוריס טומאשבסקי במחקרו "Tematika" (1925), ועל זה של יורי טיניאנוב במחקרו "דוסטויבסקי וגוגול- לקראת התיאוריה של הפרודיה" (1921).